

Dalmadi Renáta

Főműsoridős hírműsorok mint multimediális szövegek

Elektronikus sajtó szakirányos kommunikáció szakos hallgatóként végeztem 2009-ben az Eszterházy Károly Főiskolán. Ebben a dolgozatomban főműsoridős televíziós hírműsorok mint multimediális szövegek vizsgálatával foglalkozom. Témaválasztásom oka az volt, hogy tanulmányaim során megismerkedtem a rádiós, televíziós, elsősorban közszolgálati hírszerkesztés alapjaival, folyamatával. Érdekesnek tartottam azt vizsgálni, hogy az országos közszolgálati csatornák mennyire tudnak megfelelni a közszolgálati követelményeinek, mennyire határozza meg hírszerkesztésüket a kereskedelmi csatornákkal a nézők figyelméért folytatott verseny. A vizsgálat célja tehát kereskedelmi és közszolgálati csatornák közötti hasonlóságok, különbségek megfigyelése volt. Céлом volt annak mérése, hogy a csatornák hírműsoraiban, azok tematikájában, struktúrájában, megközelítésében kimutathatók-e eltérések, hasonlóságok. Vizsgáltam, hogy mennyiben különbözik az általam választott közszolgálati, a Duna Televízió és a kereskedelmi csatorna, az RTL Klub hírműsora a feldolgozott témákat, azok hosszát, megközelítését, feldolgozásának módját és nem utolsósorban nyelvhasználatát illetően. Az említett két csatorna esti, főműsoridős híradóit mint médiaszöveget tanulmányoztam egy héten keresztül. Mindezek vizsgálata során kvantitatív és kvalitatív módszereket egyaránt alkalmaztam. Így a műfajelemzés, a tartalomelemzés, a szemiotika mint szövegelemző módszer, illetve egyéb eljárások kombinálása egyaránt jellemző munkámban.

Abból indultam ki, hogy a hír szöveg, hiszen megfelel a szövegértékűség és szövegösszefüggés kritériumainak. Az egyes híryananyagok láncolata, a hírműsor szintén szövegnek tekinthető, még hozzá multimediális szövegnek. A szövegek vizsgálatával foglalkozó tudományág pedig a szövegtan. A televíziós hír mint szöveg vizsgálatával a szemiotikai szövegtan foglalkozik. Olyan komplex jelek multimediális szövegtana ez, melyek szövegszerűségét a verbális és a képi összetevő együttese határozza meg. Ezek alátámasztásához elsőként a hír definiálásának problémáit fejtegettem, áttekintve itt az újságírótankönyvek által a hírről írt munkákat és ezeken túlmutatató hírdefiniációkat is. Majd a hírről mint szövegről és a szövegek vizsgálatának tudományos háttéréről számoltam be, elsősorban Szikszainé Nagy Irma és Petőfi S. János szövegtanára támaszkodva. Ezt követően a hírszövegek tipizálási lehetőségeit mu-

tattam be Tolcsvai Nagy Gábor, Petőfi S. János és Andok Mónika televíziós hírekre is kidolgozott tipológiája által. Ezután a hírrel mint médiaüzenettel foglalkoztam, áttekintve a transzmissziós és a rituális modell lényegét, illetve Bourdieu elméletét mutattam be, mely magyarázatot ad arra, hogy miért kerülnek a vezető hírek közé a katasztrófáról, bűncselekményekről szóló hírek. Utána részleteztem a televíziós hírek, hírműsorok szerkesztésének jellegzetességeit. Kifejtettem, hogy mik azok a fő pontok, melyekben különbözik a rádiós és nyomtatott hírtől. Végül az általam egy héten keresztül részletesebben vizsgált két csatorna főműsoridős híradóit mutattam be. Vizsgáltam a hírműsorok szerkezetét, a hírek témáját, azok előfordulási gyakoriságát, a főbb témacsoportokat, a feldolgozott témák idejét, a feldolgozás módját, a hírek struktúráját és a nyelvi megformáltságát.

A két csatorna hírműsorának felépítése között nem mutatható ki jelentős különbség. A főcímanimáció, a szignál után következik a headline, mely során a közszolgálati csatornán négy, a kereskedelmin három hírt ajánlanak röviden a nézők figyelmébe. Ezt követi a műsorvezetők köszöntése, majd az egyes híryanagok bemutatása, utána az összefoglaló headline, végül pedig a bemondók elköszönése. Feltételeztem azt azonban, hogy a két csatorna hírműsora között jelentős különbségek figyelhetők meg több szempontból. Úgy véltem, hogy a híradó teljes hosszát illetően nincs jelentős különbség közöttük, de a feldolgozott témák számát illetően már van. Ezt az adott héten végzett megfigyeléseim után cáfolnom kellett. A feldolgozott témák tekintetében nincs jelentős különbség a két csatorna között, a közszolgálati 16–20 témát, a kereskedelmi 17–21 témát vonultatott fel az adott héten egy-egy napon. Viszont a hírműsorok teljes ideje között majdnem öt perc különbség van. A Duna Tv hírműsora 22 perc, az RTL Klub hírműsora 27 perc mindennap. Ez a különbség pedig abból adódik, hogy az RTL Klubon gyakran láthatunk két percnél hosszabb időterjedelemben feldolgozott híreket, ami annak tudható be, hogy inkább az érzelmekre akar hatni, így gyakran fűz bele az egyes hírekbe emberi történeteket, azokon keresztül bemutatva például egy politikai vagy gazdasági döntés hatását. Ezzel az infotainment híradást megvalósítva. A Duna Televízió jobban törekszik a rövid, tömör, első hallásra is érthető megfogalmazásra. Ez abban is megmutatkozik, hogy két percnél hosszabb híryanagok csak a legkritikább esetben fordulnak elő. Tárgyilagosságra törekednek. Feltételeztem, hogy adott napon nem ugyanazokkal a témákkal foglalkoznak, persze vannak átfedések, de más események kiemelését tarthatják fontosnak. Úgy gondoltam, előfordulhat, hogy egy hír például a kereskedelmi csatornán vezető hír, míg a közszolgálati csatornán hátrébb szorul a listán és fordítva. Valószínűnek tartom, hogy nem ugyanolyan időterjedelemben foglalkoznak egy adott hírrel még a közös témát illetően sem. Ezt teljes mértékben alátámasztják vizsgálataim. Átlagosan négy-öt azonos témát dolgoznak fel egy napon. És az állapítható meg, hogy a közszolgálati csatornák a kereskedelmi megjelenésével valóban versenyhelyzetbe kerültek, ez azonban a Duna Televízió hírműsorának szerkesztésében kevésbé

mutatkozik meg. Vezető híre az általam vizsgált héten minden esetben az egész ország lakosságát érintő hír volt, ami nem feltétlenül csak politikai vagy gazdasági hír lehet. A belföldi politikai, gazdasági hírek mellett mindennap foglalkozik a határon túli magyarokat érintő problémákkal is, majd külföldi híreket is feldolgoznak. Ezek után már nem országos érdekeltségű, hanem csak egy-egy régiót érintő hírek következnek, ezek lehetnek gazdasági, politikai, oktatással kapcsolatos, önkormányzati, egészségügyi vagy akár bűnesetekkel kapcsolatos hírek is. Majd kulturális, illetve bűncselekményekről, katasztrófákról beszámoló hírek, illetve egyéb színes hírek jelennek meg. Míg az RTL Klub, kereskedelmi jellegét nem meghazudtolva, más hírműsor-szerkesztési technikát követ. Sokkal inkább lesznek olyan vezető hírek a csatornán, melyekkel felkelthetik a nézők figyelmét. Így bűnügyekkel, katasztrófákkal kapcsolatos hírek. Míg az országos jelentőségű politikai, gazdasági hírek hátrébb kerülnek a hírfolyamban. Az adott napon mindkét csatorna által feldolgozott hírek általában az országgyűlés hírei vagy olyan kiemelkedő, meghatározó jelentőségű esemény, mint az adott héten nagy aktualitással bíró Nabucco-konferencia vagy például híres színész, közéleti szereplő halála, mint a vizsgált héten Tasnádi Péter halála volt, illetve olyan bűncselekmények, mint a három bankrablás egy napon belül, mely megbolygatta egy időre a főváros életét. Mindezek jól kitűnnek a melléklet táblázataiból. (Az elemzett hét programjaiból a hétfői és a keddi napot szemléltetem.)

A hírműsorok, az egyes híryanagok nyelvi megformáltsága kapcsán, Andok Mónika hasonló vizsgálataira támaszkodva, vizsgáltam ezek szerkezetét, stílusát, és a kifejtettség, bennfoglalás mértékét. Az általános szövegtagolás (bevezetés, tárgyalás, befejezés) a televíziós hírek esetében felborul. Ehelyett az figyelhető meg, hogy a hírek drámai felütéssel kezdődnek, majd az ok, okok kifejtésével folytatódnak, és a hatás, a következmény kifejtésével záródnak. De a különféle tematikus mezőhöz kapcsolódó hírek makrostruktúrája eltérő a tekintetben is, hogy melyik mezőhöz tartozna. Nyelvhasználatukat illetően az figyelhető meg, hogy a Duna Televízió nyelvhasználatát választékosabb, a másik csatornára inkább a bizalmasabb szóhasználat és a provokáló hangnem jellemző. Megfigyelhető ez a kereskedelmi csatornán elhangzott mondatokban: „Az ára ezért csak 14 millió 200 ezer forint”; „Veres János inkább sétál, pedig van neki autója”; „Újabb fotózás, újabb kézfogás”; „Rendkívüli ülés, rendkívüli pillanat”; „Családi fotóra gyűlnek a Nabucco-konferencia résztvevői.” Az eltérés a két csatornán ugyanazon hír esetén is megfigyelhető, például egy bankrablás kapcsán ez hangzott el a Duna Televízióban: „Az ismeretlen férfi fegyverrel kényszerítette az egyik alkalmazottat több pénzeszsák átadására, ezután a rabló gyalogosan menekült el, a rendőrök nagy erővel keresik.” És mindez így hangzik az RTL Klubon: „A férfi elszaladt, a rendőrök lezárták a bevásárlóközpontot, hátha odabent találják, de nem, azóta sincs meg.” A *gyalogosan menekült el* és az *elszaladt* kifejezés közötti stílusbeli különbség, jól érzékelteti a két csatorna közötti eltéréseket.

A híryanagyok kifejtettsége, a bennfoglalás mértéke kapcsán azt vizsgáltam, hogy a hírek milyen mértékben adnak választ a ki, mit, hol, mikor, hogyan, miért kérdésekre. Az figyelhető meg jellemzően, hogy a ki és a mit kérdésre az esetek többségében igen, de a többi kérdés ritkán kerül megválaszolásra.

Vizsgáltam azt is, hogy a szöveg, a verbális elem, illetve a képek hogyan alkotnak egységes egészet, illetve melyik állná meg önállóan is a helyét. A híradó esetében a kettő elválaszthatatlan egymástól, a szöveg, a narráció és a kép együtt jelenik meg, a kettőnek erősítenie kell egymást, a kettővel együtt érhető el a hatás, együtt határozzák meg, hogy mennyire lesz érthető az adott hír. Véleményem és megfigyelésem szerint azonban, inkább a verbális rész állná meg a helyét önállóan is. A kép sokszor csak kiegészíti a hallottakat, de a legfontosabb, a hír megértéséhez nélkülözhetetlen információkat többnyire tartalmazza a szöveg. Megfigyelhető, hogy a narrátor felvezetője alatt egy-egy témához illő, „témamegjelölő” állókép jelenik meg mindkét csatornán. A Duna Tv hétfői, az adó- és járulékcsoökkentés tervéről szóló hírében a bemondó felvezetője alatt Gyurcsány Ferenc képét látjuk a háttérben. Az ezt követő, de ezzel összefüggő Fidesz-reakció felvezetése alatt a Fidesz logóját látjuk, a forint helyzetének ismertetésekor pénzürmék láthatók. A Nabucco-konferenciára való készülődés tárgyalásakor pedig a parlament épülete látható. Hasonlóan témamegjelölő az RTL Klub esetében is. A hétfői híradóban az első hír egy általános iskolában történő esetet mutat be, és a narrátor felvezetője alatt az iskola épülete látható, a második hír arról szólt, hogy Eperjesen nem iható a víz a magas arzéntartalom miatt, ekkor egy ivást tiltó tábla van a háttérben, a citromsziget felszámolásáról szóló hír felvezetője alatt pedig szintén maga az épület. Az is megállapítható, hogy a különböző témáknak mindig megvannak a sablonos képei. Egy sajtótájékoztatót bemutató anyag alatt kézfogások láthatók, a sajtótájékoztató résztvevői, jegyzetelő kezek, felszólalók. Egy konferencia bemutatása során a parlament belsejében készült képek, baráti kézfogások és az egymással tárgyaló felek bemutatása jellemző. Iskolai események tárgyalásánál az iskola épülete kívülről, belülről, padban ülő, folyosón sétáló gyerekek, tanórán készült képek. A szöveg és a kép egymást erősítő hatása tagadhatatlan, a kép sokszor kiegészíti a hallottakat. Előfordul azonban az is, hogy ugyanaz fejeződik ki képen, mint verbálisan, ez főként a kereskedelmi csatornát jellemzi. Például mikor elhangzik az, hogy: „Rendőrok vezették fel délben az első delegációt”, és közben a képen a rendőrautókat látjuk. Vagy egy másik esetben azt hallhatjuk: „Tiltótábla az Akadémia utcában”, közben pedig a tábla van előttünk a képen.

Megállapítható tehát, hogy a két csatorna hírműsorainak, híryanagainak szerkezeti felépítésében jelentős különbségek nem mutatható ki. Amiben különböznek, az a hírműsor teljes idejének hossza, hiszen a közszolgálati csatorna hírműsora 22, a kereskedelmi csatornáé 27 perc. Az egyes híryanagyok hosszát illetően is jelentős eltérés figyelhető meg, a Duna Tv-t nem jellemzik két percnél hosszabb híryanagyok, az RTL Klub pedig gyakran él vele. A feldolgozott témák tematikus összetétele is

eltérést mutat, leglényegesebb különbségként említve azt, hogy a kereskedelmi csatorna gyakran helyezi előtérbe a bűnesetek, katasztrófák bemutatását. Stílusukat, nyelvhasználatukat illetően megállapítható, hogy a Duna Televíziót választékos szóhasználat, míg a közszolgálatit bizalmas, provokáló hangnem jellemzi, illetve gyakoriak a felesleges körülíró kifejezések, terjengősség. Talán ezekben ragadhatóak meg a két csatorna közötti leglényegesebb eltérések.

Mellékletek
A Duna Televízió és az RTL Klub hírműsorainak témái

Teljes idő (perc)	22		
Témák száma	20		
Témák	Cím	feldolgozás módja	Anyag hossza
	Adó- és járulékcökkentés terve	riport	1:15
	A Fidesz reakciója a kezdeményezésre	riport	0:34
	A forint helyzete	hírfelolvasás	0:11
	Nabucco-konferenciára készülnek	riport	1:50
	Az azeri elnök válasza a Nabuccóra	riport	1:05
	Új szlovák külügyminiszter	hírfelolvasás	0:20
	Szlovákellenes feliratok ügye	hírfelolvasás	0:20
	Pátria Rádió	riport	1:43
	Visszavett állami pénzek	riport	1:55
	Nagyvárad tüz	hírfelolvasás	0:25
	Guantanamoi foglyok	riport	1:15
	Afgán menekültek	riport	1:10
	Roma gyerekek megkülönböztetése	riport	1:35
	Lakásátalakítási program	riport	1:25
	Újra jár a 4-es metró fűrópajzsa	riport	1:00
	Fertődi kastély	riport	1:25
	Jégzajlás	riport	0:45
	Bankrablás	hírfelolvasás	0:29
	Kinde Gerder	hírfelolvasás	0:20
Németországi baleset	hírfelolvasás	0:30	

1. táblázat: Duna Televízió, 2009. január 26. hétfő (18.00)

Teljes idő (perc)	22		
Témák száma	18		
	Cím	feldolgozás módja	anyag hossza
Témák	Nabucco-konferencia	riport	1:55
	Az oroszok reakciója a Nabuccóra	tel. tudósítás	0:50
	Fidesz-kezdeményszegés	hírfelolvasás	0:25
	Influenzajárvány	riport	1:45
	Kalici járvány	riport	0:35
	Autóeladás itthon	riport	1:55
	Autóeladás Olaszországban	hírfelolvasás	0:30
	A román államfő Mo.-ra látogat	hírfelolvasás	0:15
	A szlovák elnökválasztás esélyesei	riport	1:35
	Obama céljai	hírfelolvasás	0:30
	42 szudáni menekült	riport	1:40
	Hőkamerák az ukrán határőröknek	riport	1:10
	Arzénes víz	riport	1:55
	Gázörzök	riport	0:57
	Dj-helyzet	riport	1:10
	40. Magyar Filmszemle	riport	1:10
	Nemzetközi Holocaust Emléknep	riport	1:10
	Nyolcas ikrek	riport	0:35

2. táblázat: Duna Televízió, 2009. január 27. kedd (18.00)

Teljes idő (perc)	27		
Témák száma	17		
	Cím	feldolgozás módja	anyag hossza
Témák	Iskolai erőszak vagy játszottak	riport	1:35
	Arzénes víz	riport	2:28
	A „citromsziget” kiürítése	riport	1:46
	A pénzügyminiszter új autója	riport	2:15
	Adó- és járulékcsoökkentés terve	riport	1:55
	440 millió az Európai Beruházási Banktól	hírfelolvasás	0:35
	Nabucco-konferenciára készülnek	riport	2:05
	A ferencvárosi választások	hírfelolvasás	0:35
	100 betöltetlen háziorvosi praxis	riport	2:05
	Lakásátalakítási program	hírfelolvasás	0:25
	BKV – bliccelők	riport	1:43
	Jégzajlás	riport	1:50
	Izlandi kormány	hírfelolvasás	0:33
	Tamil tigrisek	tudósítás	1:20
	Németországi baleset	hírfelolvasás	0:25
	Díjátadó Los Angelesben	tudósítás	1:45
40. Magyar Filmszemle	riport	1:53	

3. táblázat: RTL Klub, 2009. január 26. hétfő (18.00)

Teljes idő (perc)	27		
Témák száma	18		
	Cím	feldolgozás módja	anyag hossza
Témák	Rendőrautó tilosban	riport	2:00
	Bankautomata-tolvajok	riport	1:50
	Bankrabló fegyver nélkül	riport	0:40
	Fidesz-kezdeménnyezés	riport	2:10
	Újabb 40 munkanélküli	riport	2:15
	Drágul a benzin	hírfelolvasás	0:23
	Szépül a mosonmagyaróvári kórház	riport	1:35
	Hererák	riport	1:42
	Kórházban Pécs polgármestere	hírfelolvasás	0:30
	40. Magyar Filmszemle	riport	1:55
	Kivágott korhadat fák Szegeden	riport	1:35
	Skorpió a lakásban	riport	1:40
	A Nabucco-konferencia eseményei	riport	1:55
	Obama céljai	hírfelolvasás	0:30
	Nyolcas ikrek	hírfelolvasás	0:30
	Kidőlt híres fák	hírfelolvasás	0:30
	11 éves matador	riport	1:10
Diana-kiállítás	riport	1:47	

4. táblázat: RTL Klub, 2009. január 27. kedd (18.30)